V.O.B.o.W.

nr. 76 – november 2012

België-Belgique
P.B.
8800 Roeselare 1
BC 6675
P 409155

WEST-VLAAMSE ARCHEOKRANT

West-Vlaamse Archeokrant: Driemaandelijks tijdschrift, jaargang 20, afgiftekantoor Roeselare, Uitgever: V.O.B.o.W. vzw & WAR

Ondernemingsnummer: 414135857

Maatschappelijke zetel: Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare
Verantwoordelijke uitgever en verzending: Jozef Goderis
Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare (Rumbeke), 051/22.27.20

NIEUWE VONDSTMELDINGEN UIT DE KLEIGROEVE VAN OEKENE: HOLENLEEUW & LEVALLOIS AFSLAG

Hendrik Hameeuw

Van eind 2009 tot eind 2011 vonden meerdere paleo-ecologische en archeologische prospecties plaats in de kleigroeve te Oekene ten zuiden van Roeselare (Goderis en Hameeuw 2011). Toen werden in voornamelijk laat-pleistocene sedimenten goed bewaarde paleo-ecologische contexten aangetroffen, waaronder een groot aantal restanten van macrofauna (Naert 2011; De Wilde 2011; Demiddele 2012). In het bijzonder en in dezelfde afzettingen troffen toen ook de V.O.B.o.W-WAR archeologen twee lithische en een vermoedelijk benen artefact aan. Deze wezen meteen op menselijke aanwezigheid gedurende het midden-paleolithicum op het interfluvium van de Mandel en de Leie. Nu, recentelijk tijdens een geologische inspectie door Geert Andries van de sedimenten in de groeve, werd terug een spectaculaire macrofauna-vondst en een dozijn lithische artefacten aangetroffen, waaronder een Levallois afslag (zie ook Hameeuw, Andries, Goderis & Hantson 2012).

Holenleeuw

In de eerder reeds geïdentificeerde midden-paleolithische afzettingslagen (zie studies hierboven) werd begin 2012 opnieuw (naast andere reeds eerder gekende fauna vanop deze plaats) een uitstekend bewaard spaakbeen van een pleistoceen zoogdier aangetroffen (ill. 1). Ditmaal het spaakbeen van de *Panthera spelaea*, of in het Nederlands de holenleeuw. Dit is een uitgestorven ondersoort van de leeuw. Het dier behoorde tot de grotere leeuw-achtigen die er ooit rondliepen in Eurazië (schofthoogte 1,2m; lengte 2,1m). Uit Archeo-, Paleozoölogisch en kunsthistorisch (grotkunst) onderzoek kan geconcludeerd worden dat de holenleeuw bovenaan de voedselketen stond.

Een exacte datering voor het bot geven, is moeilijk. Het werd te Oekene gevonden in afzettingspakketten dat door extreme koude aangetast werden; wat er zodus in dit pakket zit, zou zo in relatieve zin vóór een dergelijke zeer koude periode gedateerd kunnen worden. Het laatste geologische tijdperk met zeer koude pieken is het Pleniglaciaal (73.000 tot 12.500 BP). In deze periode waren de meest koude pieken rond 70.000 BP en rond 30.000-20.000 BP met daartussen meer (betrekkelijk) warmere perioden (interstadialen). Zeer goed bewaarde vondsten van dergelijke faunaresten van grote zoogdieren – macrofauna - zoals dit spaakbeen van de holeleeuw, zijn bekend voor dit Pleniglaciaal en zouden gezien de statiegrafische context alsdus afkomstig kunnen zijn uit het interstadiaal tussen 70.000 en 30.000 BP, waartijdens dergelijke afzettingspakketten zich wisten te vormen en waarin dus ook allerhande fauna- en floraresten uit deze periode terecht konden komen.

Belangrijke kantbemerking bij deze dateringthese is dat in een interstadiaal afzettingspakket (in de stadiale koude periodes is het te koud, lees: alles is permanent bevroren) niet alleen fauna en flora materiaal uit haar eigen geologisch tijdperk bevat, maar ook uit oudere periodes. In theorie kan dus ook dit bot (en dat geldt volgens het zelfde principe ook voor het hieronder besproken lithisch materiaal) uit nog oudere tijden stammen. Maar, bij inspectie van de bewaringstoestand van het bot (en dat gelde ook reeds voor de eerdere macrofauna vondsten te Oekene) valt een nog oudere datum weliswaar niet te ondersteunen. Het bot kent namelijk een uitstekende conditie en draagt nagenoeg geen tekenen van wind-, water of verplaatsingserosie/schade. Dergelijk goed bewaard materiaal wijst er meestal op dat het stamt uit dezelfde periode waarin het ook definitief 'begraven' werd.

Met deze vondst wordt ons inzicht in de soorten grote zoogdieren, dat hier tijdens het midden-paleolithicum leefden, uitgebreid. Daar in deze zelfde afzettingspakketten ook lithische artefacten van de hier toen rondtrekkende mensen gevonden werden, krijgen we zo ook een inzicht in de fysieke leefwereld van de oudst bekende periode waarin mensen in dit deel van Vlaanderen leefden. Intussen werden te Oekene botten aangetroffen van de wolharige mammoet (*Mammuthus primigenius*), de wolharige neushoorn (*Coelodonta antiquitatis*), de holenleeuw (Panthera spelaea), het wild paard (*Equus germanicus*), het edelhert (*Cervus elaphus*), de steppenwisent (*Bison priscus*), het oerrund (*Bos primigenius*), de bruine beer (*Ursus arctos*) en via knaagsporen de Grottenhyena (*Crocuta crocuta spelaea*). Dat deze dieren een grote indruk en aldus impact moeten gemaakt hebben op de mensen van toen is zeker. Een mooie illustratie van deze verwondering voor deze grote zoogdieren zijn de vele artistieke impressies van mensen, met name en in het bijzonder in de grotkunst, zie ondermeer de uiterst dynamisch uitgewerkte schilderingen in La grotte Chauvet (ill. 2).

Levallois afslag

Naast de vondst van een dozijn kleinere en moeilijk te determineren lithische afslagen werd in de late pleistoceen afzettingslagen (dezelfde waar de macrofauna resten uit komen) een duidelijk te identificeren Levallois afslag gevonden (ill. 3). Met deze vondst kan de aanwezigheid van mensen in deze regio met zekerheid gedateerd worden in het midden-paleolithicum (ca. 300.00-30.000 BP).
Net als het geval was met het hierboven aangehaalde bot van de holenleeuw zijn deze lithische artefacten in zeer goede staat. Ze vertonen nagenoeg geen verweringssporen of tekenen van langdurige blootstelling aan beschadigende externe factoren. Deze artefacten kwamen dus vrij snel in de sedimentpakketten te zitten waarin ze begin 2012 aangetroffen werden. Of anders gesteld, ze kunnen niet door natuurlijke processen over lange afstand op de vondstplaats terecht gekomen zijn. Ze zijn aldus een teken van lokale aanwezigheid van mensen die deze artefacten achterlieten.

In deze regio werd gelijkaardige materiaal aangetroffen op de Kluisberg, de Kemmelberg, te Mesen, Poperinge, Geluwe, Kooigem, Bellegem, Gullegem, Oostrozebeke en Pittem. In hoofdzaak betroffen het vondsten zonder veel archeologische of statiegrafische context. Het blijft dan ook uitkijken naar een toekomstige opgraving in deze regio waar duidelijk te definiëren situaties uit het midden-paleolithicum bloot gelegd kunnen worden.
De site te Oekene heeft zo terug aangetoond dat het archeologische materiaal er wel degelijk zit en opent daarenboven het potentiaal dat er effectief te Oekene interessante en rijke paleo-ecologische contexten zitten dat toelaten de archeologische vondsten in een noodzakelijk wetenschappelijke referentiekader te plaatsen.

Bibliografie

Demiddele H. 2012: Archeobotanisch onderzoek kleigroeve Dumoulin-Bricks te Oekene, *West-Vlaamse Archeokrant* 74, 69-79.

De Wilde B. 2011: Pleistocene zoogdieren uit de kleigroeve van Oekene, *West-Vlaamse Archeologica* 24, 50-56.

Goderis J. & Hameeuw H. 2011: Roeselare-Oekene: Archeologisch onderzoek op vondsten uit het Paleolithicum, *West-Vlaamse Archeologica* 24, 40-49.

Hameeuw H., Andries G., Goderis J. & Hantson W. 2012: Some preliminary notes on the Late Pleistocene contexts and Middle Palaeolithic finds in Oekene (West Flanders, B), *Notae Praehistoricae* 32, 7-11.

Naert Ch., 2011: Kryoturbaties uit de laatste ijstijd te Oekene, *West-Vlaamse Archeologica*, 24, 57-59.

ill. 1: Het spaakbeen van een Panthera spelaea of holenleeuw (foto. H. Hameeuw).

ill. 2: De holenleeuw zoals deze in La grotte Chauvet in Zuid-Ardèche afgebeeld werd (ca. 30.000-32.000 jaar oud).

ill. 3: De Levallois afslag (foto: H. Hameeuw)